

Kastamonu Üniversitesi

**II. ULUSLARARASI
ŞEYH ŞA'BÂN-I VELÎ SEMPOZYUMU
-KASTAMONU'NUN MANEVÎ MİMARLARI-**

4-6 Mayıs 2014

KASTAMONU'NUN MANEVÎ MİMARLARINDAN BENLİ SULTAN'IN HAYATI VE HİZMETLERİ

Nail KARAGÖZ

(Millî Eğitim Bakanlığı)

Özet

Benli Sultan, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde Kastamonu'ya bağlı kendi adıyla bilinen köyde yaşayan bir mutasavvıftır. *eş-Şakâik*'ta Benli Sultan'ın Kastamonu yakınlarında bir dağı (İlgaz Dağı) vatan tutup halkla irtibatı kestikten sonra burada bir zaviye yaptırdığı ve öğrencilerinin eğitimiyle uğraştığı yazmaktadır. Benli Sultan, köyünde cami, medrese, aşevi, kütüphane gibi yapılardan oluşan bir külliye yaptırmıştır.

Külliyesin kurduğu yer Kastamonu'dan uzak, dağ başında, ıssız bir yer iken onun gayretleriyle halkın barındırıldığı, doyurulduğu, eğitildiği, cazibe merkezi bir yer haline almıştır. Yaptığı hizmetler, onun maddî ve manevî alanların ikisinde de mimar olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle o, halka hizmeti kendisine amaç edinmiş bir gönül eridir.

Anahtar Kelimeler: Benli Sultan, Kastamonu, Tasavvuf.

The Life and Services of Benli Sultan who was a Spritual Architect in Kastamonu

Abstract

The Life and Services of Benli Sultan who was a Spritual Architect in Kastamonu

Benli Sultan was a sufi who lived in a village nearby Kastamonu in the perdioid of Bayezid Second, Sultan Selim and Sultan Kanuni. The village was called his name "Benli Sultan". It is said that he lived alone in Ilgaz mountains nearby Kastamonu. It is also said that he had a hermitage built there and gave religious education to his pupils in Şakaik book.

He established his theological school far away from Kastamonu. Many people went there and they lived and have education. His charity work affected the people. He was so helpfull that everybody respected him greatly. It shows us that he was a great character in both real and spritual life. He only was a volunteer to charity.

Keywords: Benli Sultan, Kastamonu, Sufizm.

Kastamonu, tarihî, kültürel eserler yanı sıra dinî hayat yönünden de oldukça zengin bir şehirdir. "Evliya yatağı" olarak bilinmesi, onun manevî berekete sahip bir Anadolu şehri olduğunun göstergesidir. Kastamonu

merkeze bağlı Ahlat Köyü muhtarlığının, Benli Sultan Mahallesi sınırları içinde kalan Benli Sultan Köyü de, Kastamonu'daki manevî hayat merkezlerindedir. 16. yüzyılda köye de adını veren Benli Sultan tarafından burada yaptırılan Külliye, Kastamonu'da dinî hayatın halâ canlı olarak yaşandığı mekanlardan birisidir. Çalışmamamızda, il merkezi ile Ilgaz Dağı'nın zirve noktası olan Hacet Tepesi arasında, yemyeşil ormanlar içersinde bulunan bu inanç mekânını inşa eden Benli Sultan'ı, hayatı ve hizmetleri yönünden tanıtmak istiyoruz.

Benli Sultan'ın Hayatı

eş-Şakâiku'n-Nu'maniyye'de kendisinden unvanlarıyla birlikte Ebû Şâme Şeyh Muhyiddîn Mehmed/Muhammed⁵⁸⁹ olarak söz edilen Benli Sultan, Kastamonu'nun kuzeyinde, adını taşıyan köyde 16. yüzyılda yaşamış bir mutasavvıftır. Nereli olduğu, yetiştiği çevre ve onu yetiştirenler hakkında kesin bilgilere sahip değiliz. Sanki kendiliğinden, birden bire tarih sahnesine çıkıvermiş gibidir. Kaynaklar ondan çok az söz etmektedir ya da şimdilik biz öyle bilmekteyiz. Hakkındaki en eski kaynak, kendisi ile yaklaşık aynı yıllarda vefat etmiş olan Taşkoprîzade'nin *eş-Şakâiku'n-Nu'maniyye* adlı meşhur eseridir. Bu eserde kendisinden şu şekilde söz edilmektedir: "...Onlardan biri de Ârif-i billâhEbû Şâme diye bilinen Şeyh Muhyiddîn Mehmed/Muhammed'dir. Kastamonu bölgesine yakın bir dağ vatan edindi. İnsanlarla olan ilişkisini tam anlamıyla kesti. Burada bir zâviye inşa ederek sâliklerin terbiyesi ile meşgul oldu. Kendisi zâhid, âbid ve verâ sahibi bir kimse idi. Kendisinin zihinleri kontrol/himaye etme yeteneği vardı. Bu konuya dair birçok hikâye vardır. Ancak sözü uzatmaktan/abartmaktan çekindiğimiz için bunları anlatmadık."⁵⁹⁰

eş-Şakâik'in çevirisi olan *Hadâiku's-Şakâik*'te ise, "Benli Muhyiddin demekle meşhurdur ve öyle bilinir. Kastamonu kasabasına yakın gökyüzü gibi yüksek bir dağ vatan edindi. Halktan ilgiyi kesmek için o dağda bina ettiği zâviyede sakin oldu. Kanaatkâr ve zühd sahibi idi. Teveccüh ettiğini dünya sevgisinden kurtarırdı. Terbiyesindeki kişiler *nâmus-ı ekber ve tâvus-ı ahdar* gibi büyük ve ileri gelen meleklerin toplandığı *mele-i a'lada mekân bulur idi*. Maddî, manevî, zahîrî, bâtunî bilgilerle yetkinleşmiş kişilerdendi. Gaybî sırları keşif yoluyla bilirdi. *Sırlara, hâfızalara ve gözlelere vâkıf idi...* Adı geçenin bu konudaki ilginç hikâyeleri çok olmakla birlikte bu kadarıyla yetinildi... Benli Muhyiddin Efendi, büyük şehir İstanbul'un meşâyih-i kiramından halife nam Muharrem vaiz ve müfessirin şeyhidir. Adı geçenin mezarı dağdaki zâviyededir."⁵⁹¹ denilmektedir.

⁵⁸⁹Taşkoprîzade Ahmet Efendi b. Mustafa, *eş-Şakâiku'n-Nu'maniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmaniyye*, Beyrut 1390/1975, s. 258.

⁵⁹⁰Taşkoprîzade, *eş-Şakâiku'n-Nu'maniyye*, s. 258.

⁵⁹¹"Benli Sultan demekle meşhur ve maruftur. Kasaba-i Kastamonu'ya karip gûhi asuman manendi de tavattun eyleyüp halktan inkita için anda bina ettiği zâviyede sakin olup küşenişin hane-i hamul ve uzletküzin kâşane-i üfûl idi. Kanaatkâr mücahit, teveccüh ettiğini hubbi dünyadan kurtarır, terbiyetindeki zevat nâmus-ı ekber ve tâvus-ı ahdar gibi mele-i a'lada

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

Benli Sultan'ın hocaları ve soyu hakkında herhangi kendisinden söz eden eserlerde bir bilgi yer almamaktadır. Zâviyenin son şeyhi Şeyh Nureddin Efendi'nin verdiği bilgiye göre Benli Sultan'ın şeceresi yangında kaybolmuştur.⁵⁹² Birkaç arşiv kaydında onun soyundan zâviyede postnişinlik yapan bazı kimseler hakkında "seyyid" lakabının kullanıldığı görülmektedir. Bu tür arşiv kayıtlarında çok fazla hassas davranılmadığı dikkate alındığında bunların, Benli Sultan'ın peygamber soyundan geldiği sonucuna varmak için yeterli bir kanıt olamayacağı düşüncesindeyiz.⁵⁹³

Benli Sultan'ın ne zaman doğduğu ve vatan tuttuğu bu bölgeye ne zaman geldiğine dair kesin kayıtlar da elimizde yoktur. Yine de eldeki bilgi ve belgeleri değerlendirerek onun hangi zaman dilimleri arasında yaşadığını tespit etmeye çalışacağız. Ziya Demircioğlu Benli Sultan'ın 920/1515'te külliye'nin bulunduğu yere geldiğini, ilim ve tarikat neşrine başladığını yazmaktadır.⁵⁹⁴ Kastamonu İl Yıllığı'nda 927h. yıllarında yaşadığından söz edilir.⁵⁹⁵ Güncel kaynaklarda ise Külliye'nin Yavuz Sultan Selim'in emriyle 1512-1520m. yılları arasında yapıldığı; cami, mutfak, misafirhane ve türbeden oluştuğu bildirilmektedir.⁵⁹⁶ Ancak kaynakların, külliye'nin yapım tarihine dair bilgiyi neye dayandıklarını bilemiyoruz. Bu tarih, aynı zamanda Yavuz Sultan Selim'in saltanat yıllarıdır. Dolayısı ile külliye'nin Yavuz Sultan Selim döneminde yapılmış olması mümkün olmakla birlikte yapımının tam olarak bu tarihler arasında olduğunu söylemek güçtür.

Benli Sultan, yaşadığı dönemde kendisi gibi manevî bir sultan olan Şeyh Şaban-ı Velî ile yakın münasebet içinde bulunmuş, halkın dinî ve tasavvufî açıdan eğitilmesine çok büyük katkıları olmuştur. *Menâkıb-ı Şaban-ı Velî*'de "Gerçekten de Seyyid Sünneti Efendi vefat edince oğlu küçük olduğu için yerini dolduramamıştı. Şaban Efendi'nin Kastamonu'da olduğu zaman Halvetiye tarikatından Tarakçızâde Abdurrahman Efendi vardı. Olgun, kâmil bir şeyhi. Ama Şaban Efendi kadar liyakati yoktu. Ilgaz'da Benli Sultan, Bayramîye'den İsa Dede, Nakşibendiye'den Menekşe Dağı'nda Mahmud Efendi vardı. Her biri usulünce etraflarını irşad ederlerdi."⁵⁹⁷ ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelere bakılacak olursa, Şaban-ı Velî'nin Seyyid Sünneti'nin yerini doldurup irşat vazifesine başlamasından önce

mekân bulur idi. Erbâb-ı kulûb ve esrâr-ı mükâşefeden idi. Sırlara, hâfızalara ve gözlere vâkıf idi..." Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâiku'ş-Şakâik*, Tab'hâne-i Âmire, İstanbul 1269h., s. 426.

⁵⁹²İhsan Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, Kastamonu 1959, s. 26.

⁵⁹³Adil Karagöz-Nail Karagöz, *Gönüller Sultanı Benli Sultan*, Adana 2011, s. 27-28.

⁵⁹⁴M. Ziya Demircioğlu, "Benli Muhittin", *Doğrusöz Gazetesi*, 24 Haziran 1944, sayı: 762.

⁵⁹⁵*Kastamonu 1973 İl Yıllığı*, Ankara 1973, s. 171.

⁵⁹⁶Ahmet Gökoğlu, *Paflagonya*, Kastamonu 1952, s. 288; Kastamonu Vakıflar Bölge Müdürlüğü, *Vakıflar ve Vakıf Abideleri*, Ankara 2003, s. 10; Fazıl Çifci, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, Ankara 1995, s. 49; Turhan Yılmaz, *Kastamonu'daki Manevi Mekanlar ve Gönül Dostlarından Bazıları*, Kastamonu, ty. s. 15.

⁵⁹⁷L. Nihal, Yazar, Halvetiliğin Şa'bâniye Kolu Menâkıb-ı Şa'ban-ı Velî ve Türbenâme, Ankara 1985, s. 16; Abdülkerim Abdulkadiroğlu, *Halvetilik'in Şa'bâniye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi*, Ankara 1991, s. 41.

Benli Sultan irşat görevindeydi. Şeyh Şaban-ı Veli dergâhının son postnişini Ata Armay'a göre Benli Sultan Hazretleri uzun ömürlü bir kimse idi.⁵⁹⁸ O, Benli Sultan'ın, II. Bayezid (1481m.-1512m.), Yavuz Sultan Selim (1512m.-1520m.) ve Kanuni Sultan Süleyman (1520m.-1566m.) devirlerinde yaşadığını babasından naklederek söylemektedir.⁵⁹⁹ Bu bilgilere dayanarak onun uzun bir ömür sürdüğü için adı geçen Osmanlı üç padişahının saltanat yıllarında yaşadığını söylemek mümkündür.

Benli Sultan'ın doğum yeri hakkında verilen bilgiler kesin değildir. Aynı köyden olduğunu söyleyenler olduğu gibi Tosya'dan, Sivas'tan veya başka bir yerden gelip buraya yerleştiğini söyleyenler de vardır.⁶⁰⁰ Yöre halkının anlatımına göre Benli Sultan, bir Horasan eridir⁶⁰¹ ve irşat vazifeli olarak, Nakşibendîliği yaymak maksadıyla bu bölgeye gelmiştir.⁶⁰² Köyde bu anlatım ağırlık kazanmaktadır. Her büyük insan gibi onu da herkes kendi yöresinden olduğunu ileri sürmekte hatta civardaki birçok türbede metfun bulunan değerli zatların, onun kardeşi veya müridi olduğu iddia edilmektedir.

Sicill-i Osmanî'de nereli olduğundan söz edilmez. Sadece "Kastamonu dağında münzevi idi. Mezarı oradadır, kerametleri zahirdi."⁶⁰³ denilir. eş-Şakâik ve *Hadâik*'te de nereli olduğu kaydedilmemiştir. İhsan Ozanoğlu yakın çevreden olduğunu, en azından Kastamonulu olduğunu düşünmekte ve bu yöndeki kanaatini pekiştirmek için şu delilleri öne sürmektedir:

- Benli Sultan köyü tarih boyunca Kastamonu vilâyetinin idare ve kültür sınırları içinde bir iskân yeridir. Burada külliye tesisi ancak civar köylerde çiftlikleri olan bir mutasavvıfın işi olabilir.
- İkinci olarak Kastamonulu olmayan bir zatın Benli Sultan'da külliye tesis edebilmesi devlet yardımına bağlıdır. Hâlbuki böyle bir tahsis vaki olmamıştır.
- Bir yabancı, defineye de malik olsa zâviye açmak için Ilgaz dağını tercih etmez.

⁵⁹⁸ İhsan Ozanoğlu, *Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar Şeyh Muharrem*, Kastamonu 1959, s. 6.

⁵⁹⁹ Ozanoğlu, *BüyükVeli Benli Sultan*, s. 22.

⁶⁰⁰ Çifci, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s. 50; Ahmet Yaşar Zengin, *Kastamonu Evliyalari*, İstanbul 2005, s. 110.

⁶⁰¹ Yaşar Kalafat'ın çalışmasında Benli Sultan'ın Horasan eri olduğuna dair bir bilgiye rastlayamadık. Ancak yazarın kendisi de çalışmasına esas olan seçme kotunu "Horasan Eri" olarak almış olduğu için, diğer formlarda ismi geçen kişilerden bir kısmının mahiyetleri, zihniyetleri ve fonksiyonları itibarıyla bu kapsama girmediklerini göstermeyeceğini ifade etmektedir. Bkz. Yaşar Kalafat, *Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivine Göre Horasan Eri Olarak Bilinen Anadolu Yatırları-I*, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9512.pdf>, 23.06.2010 tarihli erişim.

⁶⁰² Nail Karagöz, *Benli Sultan Hazretleri*, (Basılmamış Saha Araştırması) Kastamonu 1990, s. 2.

⁶⁰³ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (Haz. Nuri Akbayar, Eski Yazıdan Akt. Seyit Ali Karaman), I-VI, İstanbul 1996, III, 937.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

• Eğer Benli Sultan bazı itimada değmeyecek kadar zayıf rivayetlere göre Belh, Buhara veya Semerkant gibi eski ulemâ ve evliya yatağı ve medeniyet merkezlerinden birine mensup ise kendi adını alan ıssız bir yerde ne işi vardı?

• Bir adam güzergâhlar, kavşak noktaları ve sekenesi çok yerler dururken gidip de kimsenin uğramadığı bir yerde tavattun edemez.

• Kaldı ki Benli Sultan Seremeddin, Eceoğlu, Akçakavak gibi muhtelif köylerden malik ve mutasarrıf bulunduğu emlak ve araziye kendi eseri olan külliyyeye vakfetmiştir. Bu türlü vakıf tesisleri Benli Sultan'ın Kastamonulu olduğuna belâğan mabelâğ kâfi birer vesikadır. Diğer taraftan Hamal Köyü'nde, Karabek'te ve civarda Benli Sultan'ın torunlarının çiftlikleri mevcuttur.⁶⁰⁴

Benli Sultan'ın doğum yeri ile ilgili bilgi eksikliği sorunu onun eğitimi ile ilgili olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kaynaklardaki sınırlı bilgi arasında onun hocaları ve aldığı eğitime dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak, ürettiği hizmetin niteliği düşünüldüğünde onun dinî ve dünyevî alanların ikisinde de ciddi eğitimli olduğu görülmektedir. *eş-Şakâik*'ta "Ârif-i billâh" olarak nitelendirilmektedir. *Sicilli Osmanî*'de kerametlerinin zahir olduğundan söz edilmektedir. Yine *Hadâik*'ta "Terbiyetindeki zevaterbâb-ı kulûb ve esrâr-ı mükâşefeden idi. Sırlara, hâfızalara ve gözlere vâkıf idi... Adı geçenin bu konudaki ilginç hikâyeleri çok olmakla birlikte bu kadarıyla yetinildi."⁶⁰⁵ denilmektedir. Bu bilgiler gösteriyor ki Benli Sultan, döneminin ve yöresinin önemli mutasavvıflarındandı. Dolayısı ile onun ciddi bir tasavvuf eğitimi aldığı söylemeliyiz. Onun, menkıbelerinde sık sık ayetlere yer verdiğinden ve Kaşanî'nin "Tevilat"⁶⁰⁶ adlı tefsir kitabını ezbere okuttuğundan söz edilmektedir.⁶⁰⁷ Başka bir menkıbesinde ise Sâdî'nin Farsça bir beytini okuduğu görülür.⁶⁰⁸ Bu menkıbelerin, Benli Sultan'ın birkaç dil bildiğine işaret sayılması gerektiğini düşünüyoruz. Diğer yönüyle onun, kurduğu medresede ders okutmuş bir müderris olduğundan söz

⁶⁰⁴Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 9.

⁶⁰⁵Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâiku's-Şakâik*, s. 426.

⁶⁰⁶Kemaleddin Abdürrezzak Kaşanî es-Semerkandî'nin, *Tevilat-ı Kaşaniyye* adlı eseridir. Gerek hal tercümelerinden ve tarihi kayıtlardan ve gerek bırakmış olduğu eserlerden bir Türk âlimi, derin bir İslam felsefesi sahibi, yüksek bir tasavvuf ehli olduğu anlaşılan Kemaleddin Abdürrezzak Semerkant' ta doğmuş Kaşan'da yaşamış, "Kaşanî" diye şöhret sahibi olmuştur. 887h./1467m. vefat tarihidir. Yazmış olduğu "Tevilat-ı Kaşaniyye" adlı eser bilinmeyen bir sebeple "Muhyiddin Tefsiri" ismi ile Mısır'da basılmış ve yayınlanmış ise de yapılan araştırmalar ve incelemeler sonunda bu eserin, Muhyiddin İbn Arabî'ye ait olmayıp Kemaleddin Abdürrezzak Kaşanî'ye ait olduğu kesinlik kazanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Kaşanî es-Semerkandî, Kemaleddin Abdürrezzak *Tevilat-ı Kaşaniyye* "Kur'an-ı Kerim'in Öz Tefsiri", (Ter. Ali Rıza Doksanyedi, Eski Türkçeden Çev. Muhammed Vehbi Güloğlu, Sad. Hüseyin İşbilir), yy., ty.

⁶⁰⁷Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 89-90; Adil Karagöz-Nail Karagöz, *Gönüller Sultanı Benli Sultan*, s. 142.

⁶⁰⁸Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 123; Adil Karagöz-Nail Karagöz, *Gönüller Sultanı Benli Sultan*, s. 156-157.

edilmekte⁶⁰⁹ bunların yanı sıra o, yazar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Tasavvufa dair bir eseri olup Nasrullah Kütüphanesi'nde iken eserin oradan çalındığı iddia edilmektedir.⁶¹⁰ Bu eserin dilinin Türkçe olduğu Şeyh Şâni tarafından bildirilmiştir. Başka eserlerinin de olduğu bildirilmektedir. Ancak bunların, külliye de çıkan yangında yanmış olduğu, sözü edilen bir eseri kütüphane haricinde bulunduğu nakledilmektedir.⁶¹¹ Bütün bu bilgiler kendisinin iyi bir dinî eğitim aldığını göstermektedir. Ayrıca köyün yukarıdaki Üyük Yaylası'nın eteklerindeki çeşitli yerlerden çıkan suları toplayıp o dönemin teknolojisini kullanarak gerek köyün gerekse külliye'nin su ihtiyacını tam anlamıyla karşılayacak tesisler kurması,⁶¹² onun dinî eğitimler dışında da eğitim aldığına dair ipuçları vermektedir.⁶¹³

Tarikatı

Benli Sultan'ın bir tarikat şeyhi olduğunu biliyoruz. Ancak hangi tarikata bağlı olarak irşat vazifesini ifa ettiği konusunda görüş ayrılıkları mevcuttur. Kaynaklar onun hangi tarikata mensup olduğuyula ilgili doyurucu bilgi vermemektedirler. *Menâkıb-ı Şaban-ı Velî*'de de çevredeki şeyhlerin tarikatlarından söz edildiği halde Benli Sultan'ın hangi tarikattan olduğu ne yazık ki belirtilmemiştir.⁶¹⁴ Yakın dönem kaynaklarında kendisinin Halvetî, Bayramî, Nakşî-Hâlidî ve Nakşî olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Şimdi bunları sırasıyla değerlendirelim:

Bir internet sitesinde türbede bulunan sandukalardan söz edilirken "...sandukalardan biri Halvetî Şeyhi Mehmed Muhyiddin Efendi' ye... aittir."⁶¹⁵ denilmektedir. Atâî, Muharrem Efendi'yi anlatırken Benli Sultan'ı Halvetîye'nin büyüklerinden olarak tanıtmaktadır.⁶¹⁶ Ozanoğlu, Atâî'nin "*Kastamonu Halvetî velilerinin müritlerinin ve muhtelif tarikat tesislerinin mebzuliyetiyle tarihte meşhur bir yerdir. O devirde Benli Sultan'ın da Halvetî olması muhtemel, hayır muhtemel değil bir hakikattir.*" dediğini nakleder.⁶¹⁷

M. Ziya Demircioğlu, Benli Sultan'ın riyazetinden sonra zâviyesini kurarak Bayramî tarikatı üzere tenvir ve irşada başladığını söylemekte⁶¹⁸ Fazıl Çifci ise, eserinin değişik sayfalarında Benli Sultan'dan, "*Bayramî*

⁶⁰⁹Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 28.

⁶¹⁰Demircioğlu, "Benli Muhittin".

⁶¹¹Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 28.

⁶¹²Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 7.

⁶¹³Adil Karagöz-Nail Karagöz, *Gönüller Sultanı Benli Sultan*, s. 30.

⁶¹⁴Yazar, *Halvetîliğin Şa'bâniye Kolu Menâkıb-ı Şa'ban-ı Velî ve Türbenâme*, s. 16.

⁶¹⁵<http://www.www.magfiyetocagi.1.makeforum.org/2008/12/27/kastamonu-evliyalari-ve-turbeleri/page1/>, (23.06.2010 tarihli erişim.)

⁶¹⁶Nevzâde Atâî, *Hadaiku'l-Hakaik fi Tekmileti's-Şakâyık*, İstanbul 1268h., s. 355.

⁶¹⁷Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 31.

⁶¹⁸M. Ziya Demircioğlu, "Şeyh Muhittin Efendi (Benli Sultan)", *Doğrusöz Gazetesi*, 21 Mayıs 1957, sayı: 3215.; M. Ziya Demircioğlu, *Kastamonu Evliyalari*, Kastamonu 1962, s. 71.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

Şeyhi Benli Sultan" diye söz etmektedir.⁶¹⁹ Yine Fazıl Çifçi'nin kitabında Geyikli Sultan Türbesi'nden söz edilirken; "...Türbede iki ahşap sanduka vardır. Birisi Benli Sultan Hazretleri'nin halifelerinden Bayramî Şeyhi Mustafa Efendi'ye, diğeri de oğluna aittir."⁶²⁰denilerek, bu sefer Benli Sultan'ın halifesinin Bayramî olduğu belirtilmektedir. Aynı yazar, Benli Sultan'ın oğlu Mahmud Efendi'nin, kendisinden sonra Nakşî tarikatı üzere tenvir ve irşada başladığını kaydetmektedir.⁶²¹ Turhan Yılmaz⁶²² ve Ahmet Yaşar Zengin⁶²³ ise onun Bayramî olduğunu kaydederler. Zaviyenin son şeyhi Nureddin Efendi'nin şeyhlik merasimini Bayramî şeyhi Reisü'l-meşayih Şemsizâde Ahmed Ziyaeddîn Efendi'nin yönetmiş ve Sofuzâde⁶²⁴ bu merasimi belgeler nitelikteki şiirine Hacı Bayram Veli'yi de dâhil etmiştir. Bu olaylar zaviyede bir dönem Bayramîliğin de hayat bulduğu şeklinde yorumlanabilir.

Abdulkerim Abdulkadiroğlu, iki eserinde Nakşîlik'in ilk defa Kastamonu'ya Benli Sultan tarafından getirildiğinin rivayet olunduğunu söylemiş,⁶²⁵ Hacı Baha Kök, Benli Sultan'ın son şeyhi Nureddin Karasu'nun mezar taşına: "*Hülefâ-yi Nakşibendiye'den Kastamonî/Benli Sultanî Hacı Hafız Nureddin Efendi'nin ruhuna Fatiha.*"⁶²⁶ diye yazmıştır.

Tarikatının hangisi olduğuna dair bu kanaatleri değerlendirmemiz gerekmektedir. Ozanoğlu, Atâî'nin "*Kastamonu Halvetî velilerinin müritlerinin ve muhtelif tarikat tesislerinin mebzuliyetiyle tarihte meşhur bir yerdir. O devirde Benli Sultan'ın da Halvetî olması muhtemel, hayır muhtemel değil bir hakikattir.*" dediğini nakleder. Ancak bu bilginin gerçeği yansıtmadığını söyler.⁶²⁷ Biz de Kastamonu'da Halvetîliğin çok önemli bir ismi olan Şeyh Şaban-ı Veli hakkında ulaşabildiğimiz kaynaklarda, Benli Sultan'ın Halvetî olduğunu doğrulayacak bir bilgiye rastlayamadık.

Ozanoğlu, Demircioğlu'nun Benli Sultan'ın Bayramî olduğuna dair görüşünü de yanlış bulmaktadır. Böyle bir yanlış düşmesinin nedeninin *Tehassür*'deki "...İlgaz Dağı yakınında medfun bulunan Muhyiddin Benli Sultan Bayramî..."⁶²⁸ ifadelerinin olabileceğini söylemektedir. Ozanoğlu'na göre Demircioğlu şöyle düşünmüş olmalıdır: Şâdi Bayramî olmasaydı

⁶¹⁹Çifçi, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s. 50, 51, 129.

⁶²⁰Çifçi, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s. 218.

⁶²¹Çifçi, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s. 51.

⁶²²Yılmaz, *Kastamonu'daki Manevi Mekânlar ve Gönül Dostlarından Bazıları*, s. 16.

⁶²³Zengin, *Kastamonu Evliyalari*, s. 110-111.

⁶²⁴Sofuzâde M. Tevfik Efendi (d.1873m.-ö.16 Nisan 1960m.) Kastamonulu âlim ve şairlerdendir. Ballıklızâde Ahmet Mâhir Efendi'nin talebesidir. Detaylı bilgi için bkz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, *Kültürümüzden Esintiler*, Ankara 1997.

⁶²⁵Abdulkerim Abdulkadiroğlu, *Güncel Yazılar (3)*, Ankara 2002, s. 239.; Abdulkerim Abdulkadiroğlu, *Kastamonu'da Bayramîlik ve Şemsizâde Ailesi*, Ankara 2005, s. 24.

⁶²⁶Abdulkadiroğlu, *Güncel Yazılar (3)*, s. 239.

⁶²⁷Ozanoğlu, *BüyükVeli Benli Sultan*, s. 31.

⁶²⁸Mehmed Zühtü Efendi, *Tehassür*, (Haz. Muzaffer Ertaş, Kemal Topçu), Kastamonu 1996, s. 36.

Nureddin Bayramî olmazdı. Şâni Bayramî olduğundan tabiatıyla Şâdi de Bayramî'dir. Şâni Bayramî olunca da makamını işgal ettiği zatin, Benli Sultan'ın dahi Bayramî olması gerekir.⁶²⁹ Bu değerlendirmede adı geçen şahıslardan Nureddin, zaviyenin son şeyhi, Şâdi ise onun babası ve zaviyenin diğer bir şeyhidir. Böylece Ozanoğlu'nun tahminine göre, Demircioğlu, son şeyhlerin tarikatından hareketle bir çıkarım yapmakta ve Benli Sultan'ın Bayramî olduğu sonucuna ulaşmaya çalışmaktadır.

Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Benli Sultan'ın hangi tarikattan olduğu konusunda fikir yürütmüş yazarlardandır. O bir yazısında, *Tehassür*'deki "... *Ilgaz Dağı yakınında medfun bulunan Muhiddin Benli Sultan Bayramî...*"⁶³⁰ ifadelerine dayanarak, "*Bu kitabın yazıldığı tarihte, bu merkezin Bayramî Dergâhı olabileceğini düşündürmekte ise de, öteden beri Nakşîlik'in merkezi olduğu kabul edildiğinden başka bir ihtimal üzerinde durarak değerlendirmeliyiz.*"⁶³¹ demektedir. Buradan anlayabildiğimiz kadarıyla Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Benli Sultan'ın Bayramî olduğunu kabul etmemekle birlikte iki tarikatın sıkı ilişkisini bize haber vermektedir. Zaten Benli Sultan'ın ve onu takip edenlerin her iki tarikattan olduklarına dair bilgilerin var olması bu dergâhta her iki tarikatın da zaman zaman var olageldiğini göstermektedir. Nitekim o, "*Bayramîlik'in, Nakşîlik ve Halvetîlik tarikatlarının karışımından ortaya çıktığını biliyoruz. Böyle olunca bu her üç tarikatta yekdiğerinden bir takım izlerin olması tabiidir.*"⁶³² diyerek bu düşüncesini dile getirmiştir.

Ozanoğlu, Benli Sultan'ın Nakşî ulularından olduğunu ısrarla savunarak, diğer görüşlerin yanlış olduğunu çeşitli belgeler göstererek kanıtlama çabasıdadır. Ozanoğlu'nun, Benli Sultan'ın Nakşî olduğuna dair ileri sürdüğü belgeler şunlardır:

• "...Medine-i mezkûre nevâhisinden Kuzyaka nahiyesinde vaki Aktab-1 Nakşibendiye'den ve Sa'dâti Kiram'dan Benli Sultan Kuddise Sırrûhi'l-Mennan Muhammed Muhiddin Efendi Hazretlerinin..."⁶³³

• "...Medine-i Kastamonî nevâhisinden Kuzyaka nahiyesine tabi Benli Sultan kariyesinde defin-i hâk-i ıtrnâk olan tarik-i Nakşibendiye azizânından Kutbu'l-Arifin, Gavsü'l-Vâsiline, eş Şeyh Muhyiddin Benli Sultan Hazretleri vakfının bâ beratı..."⁶³⁴

⁶²⁹Ozanoğlu, *BüyükVeli Benli Sultan*, s. 31. Ozanoğlu'nun bu görüşüne katılmamak mümkün değildir. Zira Demircioğlu birçok yerde Benli Sultan için Bayramî nitelemesi yaparken, Ömerü'l-Fuâdi Efendi'yi anlattığı yazısının dipnotunda yine Benli Sultan için "Nakşî tarikatı şeyhi" demektedir. Bkz. M. Ziya Demircioğlu, "Ömerü'l-Fuâdi Efendi", *Doğrusöz Gazetesi*, 15 Nisan 1957, sayı: 3187.

⁶³⁰Mehmed Zühtü Efendi, *Tehassür*, s. 36.

⁶³¹Abdulkadiroğlu, *Kastamonu'da Bayramîlik ve Şemsizâde Ailesi*, s. 131.

⁶³²Abdulkadiroğlu, *Kastamonu'da Bayramîlik ve Şemsizâde Ailesi*, s. 131.

⁶³³1287h. tarihli ilâmdan naklen, Ozanoğlu, *BüyükVeli Benli Sultan*, s. 31.

⁶³⁴Evkaf dairesi kayıtlarından İmam Beşe oğlu Süleyman beyin vakıf değirmene mülkiyet iddiâsiyle müdafaasına dair 1282h. tarihli ilâmdan naklen, Ozanoğlu, *BüyükVeli Benli Sultan*, s. 32.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Veli Sempozyumu

• "...Medine-i Kastamônî nevâhisinden Kuzyaka'ya tabi Benli Sultan kariyesinde defin-i itirnak olan tarikât-ı Aliye-i Nakşibendiye azizânından Kutbu'l-Ârifin, Gavsü'l-Vâsiline, eş Şeyh Muhammed Muhyiddin Hazretleri vakfının mütevellisi Zeynelâbidin ve Muhammed..."⁶³⁵

Ozanoğlu, bu belgelerin Benli Sultan'ın Nakşîliğini kesin olarak kanıtladığını ifade etmekte, ek olarak Ahmet Gököğlü'nün *Paflagonya* adlı eserinde Benli Sultan'ın Nakşîliğini kabul etmenin yanında bu tarikâtı Kastamonu'ya ilk getiren kişinin Benli Sultan olduğunu söylediğini⁶³⁶ naklederek görüşüne başka bir destek getirmektedir. Yine o, Nakşibendiliğin Kastamonu'ya ilk defa Benli Sultan tarafından getirildiğini çok defa işittiğini söylemektedir.

Bütün bu değerlendirmelerden elde ettiğimiz sonuca göre tarihi vesikalara da dayanarak Benli Sultan'ın Nakşî olduğuna kanaat getirmiş bulunuyoruz. Ancak, kendisinden sonra dergâhında bazı dönemlerde Bayramî usulde zikirler düzenlenmiş, bazen de bu dergâhın şeyhlerine Bayramî şeyhleri inabe etmiştir. Kanaatimizce karışıklık bundan kaynaklanmaktadır. Benli Sultan'ın Halvetî olduğu bir hayli zayıf bir ihtimaldir. Nakşî-Halidî olduğuna ise hiç ihtimal vermiyoruz. Benli Sultan Zâviyesi'nde birbirine yakın iki tarikât olan Nakşibendilik ve Bayramîlik'in her ikisine göre de zaman zaman irşatta bulunulduğunu söyleyebiliriz. Zira gelenekte şeyhlerin birden fazla yerden icazetli olması mümkündür.

Kastamonu şehir merkezinin kuzeyindeki Ilgaz Dağı eteklerini vatan tutan Benli Sultan, insanlık için ürettiği birçok hizmetin ardından yine burada vefat etmiştir. Onun ne zaman doğduğu kesin olarak bilinemediği gibi vefat tarihine dair de net bilgiler mevcut değildir. Ancak Şeyh Şa'bân-ı Veli ile muasır olduğu ve ondan 5-6 yıl kadar önce vefat ettiği yaygın kanaati dikkate alınarak vefat tarihinin 1563m. olduğu söylenebilmektedir.⁶³⁷

Benli Sultan'ın Hizmetleri

Benli Sultan ister halk arasındaki yaygın kanaatte olduğu gibi Horasanlı olsun, isterse çeşitli belgelere ve genellemelere göre Kastamonulu olsun, sonuçta kendisi adına bir köy kurulmuş, hatta bu köy, divan köyü⁶³⁸ olacak kadar gelişmiştir. Benli Sultan, öncelikle-Kastamonu halkına olmak üzere kendisine yolu düşen, şu veya bu şekilde kendisiyle yolu kesişen herkese hizmet etmiştir. Ozanoğlu, külliye'nin kurulduğu zamanda, bölgenin kimsenin uğramadığı bir yer olduğunu söylemektedir. Türk devlet geleneğinde gerek güvenlik gerekse ticaret için bu tür yerlerin ihyasına önem verildiği bilinmektedir. Kuruluşundan itibaren Selçuklular'ın genel politikası

⁶³⁵1283h. tarihli ilâmdan naklen, Ozanoğlu, *BüyükVeli Benli Sultan*, s. 32.

⁶³⁶Gököğlü'nün *Paflagonya* adlı eserinin 1952 yılı Kastamonu baskısında böyle bir ifadeye rastlayamadık.

⁶³⁷Çifci, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s. 52.

⁶³⁸Kuzyaka Nahiyesi, Benli Sultan Divanı Köyleri Temettuat Defteri, BOA. ML.VRD.TMT.d... No: 4170. 1266h./1850m.

içinde de bu tür yerlerde zâviye, hangâh, dergâh kurulmasına devletin teşvik vermiştir.⁶³⁹ Böylece Selçuklular, kurulan bu müesseselerle hem bölgenin güvenliğini sağlamakta, hem de halkın eğitimini ve devlete bağlılığını temin etmekte idi. Osmanlı da bu geleneği devam ettirmiştir. Şu halde külliye'nin kurulmasında olmasa bile varlığının devamında ve masraflarının karşılanmasında devletin vakfedilen araziler yoluyla destek olduğu açıktır. Nitekim Ozanoğlu⁶⁴⁰ ve Gökoğlu⁶⁴¹ da eserlerinde belgelere dayanarak padişah tarafından külliye vakfolunan arazi ve çiftlikleri sıralamaktadırlar.

Benli Sultan Külliyesi'nin bulunduğu mevkiye bakarsak, burasının gözlerden uzak, ıssız bir yer olduğunu söyleyebiliriz. Ancak kurulduğu tarihlerde Kastamonu-Tosya kervan yolu üzerinde önemli bir konaklama merkezi olması muhtemeldir. Külliye, Kastamonu'ya yaklaşık 30 km. mesafededir ve Tosya-Kastamonu yolu üzerinde, ikisinin ortasında bir yerdedir ve tam bir kervan konaklama mesafesindedir. Köyün güney tarafında ormanların içinde bugün bile yöre halkının deyimi ile "Üzümcü Yolu" diye bilinen bir yol vardır. Bu yol Kastamonu ile Tosya'nın Berçin Köyü arasında kat edilen bir yoldur. Üzümcü yolu denmesinin en büyük nedeni ise başta üzüm olmak üzere birçok pazar ürününün Tosya'da yetiştirilip il merkezi ve yakın çevresine bu yoldan getirilmiş olmasındandır. Bundan yaklaşık bir 20-30 yıl öncesine kadar Salı günleri Kastamonu il merkezinde Tosya pazarı kurulur ve oradan gelen sebze ve meyveler burada tüketiciye ulaştırılırdı. Bu Üzümcü Yolu dışında belki sınırları yerelin de ötesine geçen "Deveci Yolu" adı verilen ve yine ticari ağırlığı yoğun olan bir kervan yolu daha köyün hemen yakınından geçmektedir.⁶⁴²

Daha kapsamlı düşündüğümüzde Külliye, Kırım-Sinop-Kastamonu-Anadolu-Mısır ulaşım ve ticaret yolu⁶⁴³ üzerindeki tâlî yollardan birini emniyet altına almış görünmektedir. Yolcuları vahşi hayvanlardan, zor iklim şartlarından koruyan, karınlarını doyuran bir sığınma merkezi konumundadır. Bu hizmetlerin kaynağı olarak devletin Benli Sultan'a bir takım imkânlar sağlamış olması gerekir. Nitekim yukarıda bu hizmetleri karşılamak için padişah tarafından yapılan vakıflardan söz etmiştik.

⁶³⁹Cevdet Yakuboğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi, (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu) XIII - XV. Yüzyıllar*, Ankara 2009, s. 531-534.

⁶⁴⁰Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün 1962 numaralı ve 2432 sayfa sayılı Benli Muhyiddin zâviyesi vakfına ait kayd-ı Hakanî ile Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü'nün 20.12.1955 tarih ve 8465-955 sayılı kayıt sureti ve 1252 tarihli şeriye sicilinden naklen, Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 9; İhsan Ozanoğlu'nun Kastamonu Müze Müdürlüğü'nde gördüğü arşiv belgeleri Milli Kütüphane'ye nakledilmiştir.

⁶⁴¹Nurettin Şöy, <http://www.benlisultan.com/29-benlisultan-hazretleri-%20hakkındaki-%20bilgiler.html> (23.01.2010 tarihli erişim.)

⁶⁴²Bkz. Murat Karasalihoğlu, "Benli Sultan'ın Kıyıcığında Bir Doğa Mucizesi", *Magazine-İstanbul Bilim Sanat ve Magazin Derneği Dergisi*, sayı 14, Temmuz 2009, s. 14.

⁶⁴³Yakuboğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi*, s. 539.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Veli Sempozyumu

Güncel kaynaklarda Külliye'nin ilk yapıldığı sırada cami, mutfak, misafirhane ve türbeden oluştuğu bildirilmektedir.⁶⁴⁴Külliye, Benli Sultan Köyü'nün bu günkü yerleşim yerinin kuzeyine, aşağı tarafına yapılmıştır. Külliye'nin anlamının, "Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü"⁶⁴⁵ olduğunu düşünersek, burasının tam anlamıyla bir külliye olduğunu söyleyebiliriz. Zira burada mutfak, cami ve nakiphane⁶⁴⁶ ile medresenin yanı sıra tamamlayıcı unsurlar olarak kütüphane ve hamam gibi yapıların olduğu bilinmektedir.

Külliye'nin esas unsurları, kuzeyden güneye doğru mutfak, cami ve nakiphane ile üç metrelik bir aradan sonra türbe binası olarak sıralanmıştır. Benli Sultan tarafındankülliye müstemilatından olarak yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Tarihi özelliği olup da bu güne gelebilen yapılar bunlardır. Ancak Ahmet Gökoğlu, dönemin Maarif (Milli Eğitim)⁶⁴⁷ Müdürlüğüne gönderdiği 01.02.1955 tarih ve 477.466 sayılı yazıda bu günkü ayakta bulunan yapıların Benli Sultan'ın yaptırdıkları olmadığını, bu ilk binanın yandığı, bu günkü binaların Şeyh Şâni tarafından yaptırıldığını iddia etmektedir.⁶⁴⁸

Caminin kuzey ve güney bitişiğindeki bölümlerin hangi amaçlarla kullanıldığı konusunda farklı görüşler vardır. Kuzeydeki mutfak olarak kullanıldığı, güneydeki ise nakiphane olarak kullanıldığını yukarıda belirtmiştik. Güneydeki binanın misafirhane olarak kullanıldığından da söz edilir. Ancak bunların her ikisine birden "tabhane" yani yemek evi dendiğini de görüyoruz. Bunun yanı sıra köy halkı bunların ikisine de "tevhane" demektedir. Buraların ismi "tevhithane" iken halk ağzında tevhaneye dönüşmüş olmalıdır. Yapıların her ikisinde de büyükçe ocak bulunmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla buralar zikir meclisi, misafirhane, yemekhane gibi birden fazla amaca hizmet etmiştir. Bu yapılar imaret olarak hizmet vermiş, buralarda fakir-fukara, yetim-öksüz merhamet, şefkat ve yüksek insanlık tezahürleriyle karşılanmışlar, ıstıraplarını burada dindirmişlerdir.

⁶⁴⁴Gökoğlu, *Paflagonya*, s. 288; Kastamonu Vakıflar Bölge Müdürlüğü, *Vakıflar' ve Vakıf Abideleri*, s. 10; Çifci, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s. 49; Yılmaz, *Kastamonu'daki Manevi Mekanlar ve Gönül Dostlarından Bazıları*, s. 15.

⁶⁴⁵Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, I-II, Ankara, 1998, II, 1436.

⁶⁴⁶Nakib: Tekkelerde, şeyh vekili unvanını taşıyan kimselere denir. Bunlar, manevî eğitimde mesafe almış kişilerdir. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-III, İstanbul 1983, II, 648; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s. 461.

⁶⁴⁷Müze kayıtlarından anlayabildiğimiz kadarıyla 1940lı ve 50li yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Milli Eğitim Bakanlığı arasındaki yetki ve sorumluluk anlaşmazlığı yüzünden külliye'nin bakım ve tamiri aksamış, kurumlar sorumluluğu birbirlerinin üzerine atarak bu kutsal mekânın bakımını üstlenmekten çekinmişlerdir. Nitekim 1990lı yıllarda da benzer bir sorumluluk kargaşası yüzünden üçlü yapının üstündeki ahşap örtü söküldüğü halde uzun zaman kurşunla kaplanmadığından yapıların içi, sızan yağmur suları yüzünden mantar bağlamıştır.

⁶⁴⁸Adil Karagöz-Nail Karagöz, *Gönüller Sultanı Benli Sultan*, s. 37-38.

1253h. tarihli arşiv kaydına göre Benli Sultan'ın kendi köyünden başka bir de Çomak Divanı'nda da cami yaptırdığını öğreniyoruz.⁶⁴⁹ Yine 1289h. tarihli vakıf kaydında “Kastamonu Dere Karyesinde Benli Sultan Cami-i Şerifi” ifadesi yer almakta, burada Hüseyin isminde birine hitabet görevi verildiği ifade edilmektedir.⁶⁵⁰ Aynı şekilde Benli Sultan Dergâhı'nın son şeyhi Nureddin Karasu da adı geçen camide hatiplik görevi yapmıştır.⁶⁵¹ Bu belgelerden cesaret alarak Benli Sultan'ın başka yerlere de, farklı hizmet kurumları yaptırmış olabileceğini düşünüyoruz.

Külliyeye ait günümüze ulaşmayan fakat çeşitli kaynaklarda varlığından söz edilen yapılar da mevcuttur. Kaynaklarda⁶⁵² Benli Sultan'ın külliyeyle birlikte bir de kütüphane yaptırdığından söz edilmektedir. M. Ziya Demircioğlu “Benli Sultan'ın bir kütüphanesi olduğu Numaniye Kütüphanesi'nde⁶⁵³ Hidaye şerhi adlı bir kitabın üzerindeki Benli Sultan Kütüphanesi Vakfı ibaresinden anlaşılmaktadır.”⁶⁵⁴ demektedir. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'ndeki el yazmaları kısmında bulunan kitap, Burhânüddin Alî b. Ebî Bekr el-Merğînânî'nin (v. 593/1197) “*el-Hidâye fi şerhi Bidâyeti'l-mübtedî*” adlı eseridir. Kitapta Farsça olarak, “*Ilgaz Dağı eteklerindeki Şeyh Benli Muhyiddin vakfidir.*” ifadesi yer almaktadır.⁶⁵⁵ Bu ifadelerden Benli Sultan Kütüphanesi'nin başka kütüphanelere kitap hibe edebilecek durumda olduğunu tahmin etmek mümkündür diye düşünüyoruz. Ozanoğlu'nun bildirdiğine göre kütüphane, bir büyük yangında yok olmuş, beraberinde Benli Sultan'ın yazdığı, sayısını bilemediğimiz eserleri de yanmış kül olmuştur.⁶⁵⁶ Daha sonra Şeyh Şâni külliyeinin idaresini eline aldığında diğer yapılar gibi kütüphaneyi de yeniden inşa etmiş olmalıdır. Köy halkı nakiphane cami ve mutfak üçlüsünün hemen kuzey bitişiğinde bir konağın olduğunu, buradaki odalardan birinin kütüphane olabileceğini söylemektedirler. Günümüzde bu konak ne yazık ki yoktur. Yanıp

⁶⁴⁹Kastamonu kazasına bağlı Çomak Divanı'nda Benli Sultan'ın yaptırdığı İsalâr Camisi'nin hatipleri Abdurrahman bin Hüseyin ile Mustafa bin Abdurrahman Halifelerin vefatlarıyla boşalan hitabet görevi, Abdurrahman bin Hüseyin'in oğulları Mehmed İzzet ve Ahmet Nuri Halifelere verilmiştir. Bkz. BOA. HAT. No: 79/1609, 2 Şaban 1253h./1 Kasım 1837m.

⁶⁵⁰205-124-966, Mehmed Muhyiddin Efendi (Benli Sultan)'ye ait şahsiyet kaydı.

⁶⁵¹Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 65.; Nureddin Karasu'nun Benli Sultan'ın yaptırdığı bir camide hatiplik görevi almasının bilinçli bir tercih olduğunu düşünüyoruz.

⁶⁵²Gökoğlu, *Paflagonya*, s. 288; İhsan Ozanoğlu, *Kastamonu Halkyat ve Harsiyatı Kitaplıklar ve Yazmalar*, Kastamonu 1967, s. 9; Çifci, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s. 48.

⁶⁵³Numaniye Medresesi Kütüphanesi, Mehmet Behcet'e göre Kastamonu'nun en zengin kütüphanesiydi. 6x6 metre büyüklüğündeki kütüphane, 1217h./1802m. tarihinde yapılmıştır. Geniş bilgi için bkz. Mehmed Behcet, *Kastamonu Eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)*, (Haz. Musa S. Cihangir), Kastamonu 1998, s. 116; Adı geçen kütüphane Münire Medresesi'nin doğu bitişiğinde yer almaktadır. Bkz. İhsan Ozanoğlu, *Kastamonu Kültürü*, İstanbul, 1952, s. 58.

⁶⁵⁴Demircioğlu, “Benli Muhittin”.

⁶⁵⁵Bkz. 37 Hk 2856.

⁶⁵⁶Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 28.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

yanmadığı bilinmemektedir. Sadece yöre halkından bazıları enkazının taşındığına şahit olduklarını ifade etmektedirler.⁶⁵⁷

Kütüphaneye ait kitaplardan bazılarının yangından kurtulmuş olabileceğini düşünüyoruz. Ancak şu anda külliyeeye ait hiçbir yapıda tarihi değeri olan bir kitap bulunmamaktadır. Köyde kütüphaneye ait kitapların bir ağacın altına gömüldüğü konuşulmaktadır. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserleri okumanın ve buldurmanın yasaklandığını biliyoruz. Hatta tağıpten ve tutuklanmaktan korkan bazı kimselerin kitaplarını mezarlık gibi ayakaltı olmayan yerlere gömdükleri de bilinmektedir. Dolayısı ile bize, kitapların gömülmüş olduğu düşüncesi, kuvvetli bir ihtimal gibi gelmektedir.

Kütüphane gibi medresenin de külliyeyle birlikte yapıldığı sanılmaktadır. Medresenin, caminin alt kısmında olduğu tahmin edilmektedir. Zâviyenin son şeyhi Nureddin Karasu'ya göre medrese 50 talebe alabilecek büyüklükte idi ve orta öğretim seviyesinde idi. Benli Sultan, medresede ilk yıllarda tedrisatı kendisi idare ederken talebenin ve müritlerin çoğalmasından dolayı yardımcı olmak üzere hariçten müderris getirterek tedrisata hız vermiştir.⁶⁵⁸ Benli Sultan'ın yaptığı medrese de kütüphane ile aynı sona uğramış ve yangında yok olmuştur.

Benli Sultan'dan sonra külliyenin yeniden inşasında çok önemli katkıları olan Şeyh Şâni'nin medrese açıp açmadığı tam olarak bilinmemektedir. Yalnız, elde belge olmamasına rağmen Şeyh Şâni medrese açmağa muvaffak olduğu, öğrencilerin sürekli olarak misafirhanelerde barındığı ve camide Tosyalı bir müderris tarafından ders okutulduğunu kabul etmek gerekmektedir. Araçlızâde Hasan Efendi de burada görev yapmış müderrislerdendir. Benli Sultan ilahisinde yer alan ifadeler bu konuda bir anlam ifade ettiği düşünüyoruz:

Asa suyunun deresi,
Tebih çeker her birisi,
Ders okutur müderrisi.
Ya Allah der Şeyh Şâni,
Hemen hu der dervişleri.

Bu şiir, 1842-1882 yılları arasında şeyhlik yapan Şeyh Şâni'nin hizmetlerinden söz ettiğine göre⁶⁵⁹ onun, medreseyi de ihya ettiğini söylememiz mümkün görünmektedir.

Külliyeeden ayrı bir yerde şu anda köylülerin harman yeri ve samanlık olarak kullandıkları türbenin batı tarafında, yaklaşık 250 metre mesafede bir yerde bazı kalıntılar vardır. Yalnız bunlar toprak altında kalmıştır. Harman yerindeki kalıntının hamama ait olduğu sanılmaktadır.⁶⁶⁰ Bugün harman yeri

⁶⁵⁷ Adil Karagöz-Nail Karagöz, *Gönüller Sultanı Benli Sultan*, s. 42-43.

⁶⁵⁸ Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 28.

⁶⁵⁹ Adil Karagöz-Nail Karagöz, *Gönüller Sultanı Benli Sultan*, s. 56.

⁶⁶⁰ Adil Karagöz, *Benli Sultan Hazretleri*, Ankara 2006, s. 13.

olarak kullanılan mekânda toprak altından temel taşlarının çıktığı, bunları gören yaşlıların burada hamam olduğunu anlattıkları köylüler tarafından söylenmektedir.

Benli Sultan Külliyesi'nin gerek padişah tarafından gerekse kurucusu ve hayırsever şahıslar tarafından muhtelif zamanlarda tesis edilmiş birçok vakfı vardır. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde 990h./1582m. tarihinde düzenlenen defterde Benli Sultan'ın bizzat yaptığı vakıf tesisleri kayıtlıdır.⁶⁶¹ İhsan Ozanoğlu, bu vakıfların 2762 sayılı kanunun 1. maddesi hükümleri uyarınca mazbut vakıf türünden olduğunu söylemektedir.⁶⁶² Yani bu vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yönetilmesi gereken vakıflar cinsindedir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün vakıf kayıtlarına dayanarak Kastamonu Vakıflar memurluğuna gönderdiği 20.12.1955 tarihli cevaba göre Benli Sultan vakıfları kullanım şekilleri bakımından ise zürrî vakıflardır. Yani kullanımları çocuklarına, torunlarına aittir.

Benli Sultan'a ait vakıfları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Seremeddin Köyü⁶⁶³ çiftliği. (Arazi, aynı köyde viran tarla ve beş parça zemin.)
2. Eceoğlu⁶⁶⁴ çiftliği. Arazi, aynı köyde bir parça zemin.⁶⁶⁵
3. Melek Emir⁶⁶⁶ köyü çiftliği ve bir zemin.
4. Darıbüğü⁶⁶⁷ çiftliği ve bir zemin.
5. Arazya⁶⁶⁸ çiftliği ve bir zemin.
6. Taşköprü Acıkavak⁶⁶⁹ çiftliği.
7. Diğer Acıkavak çiftliği.⁶⁷⁰
8. Akçakavak'ta diğer çiftlik (iki yüz akça). Mezkûr çiftliği ve çayırı Şeyh Muhyiddin Hassacı'dan almıştır.
9. Devrekâni'de Deveciler çiftliği ve bir zemin.⁶⁷¹

⁶⁶¹Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün kayıt sureti şöyle başlamaktadır: "Zâviye-i Mevlana Benli Şeyh Muhittin derdâmen-i Kûh-i Ilgaz halen der tasarruf-ı Mevlana Şeyh Mahmud Çelebi ve Ali Çelebi ve Ahmet ve Abdülhalim Çelebi ve Mustafa Çelebi...."

⁶⁶²Bkz. Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 8.

⁶⁶³Kastamonu merkeze bağlı bir köydür.

⁶⁶⁴Kastamonu'ya 25 km. mesafede, merkeze bağlı bir köydür.

⁶⁶⁵Vakıf kayıtlarına göre zâviyenin mal varlığının bir kısmı olan Eceoğlu Köyü'ndeki on bir parça tarla ile bir değirmen arsasının toplam geliri 1952 yılı hesap cetvelinde 90 lira olarak tespit edilmiştir. Bkz. Çifci, *Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, s. 53.

⁶⁶⁶Merkeze bağlı, Kuzyaka tarafında bir köydür. 1487 tahririnde geçtiği üzere Kastamonu'nun Kuzyaka nahiyesine bağlıdır. Bu köy adı bazı kayıtlarda Mülk-i Eymir, Mülk-i Eymür ve Mülk-i Emir (Mülkemir) olarak da yazılmıştır. Bkz. Yakuboğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi*, s. 89.

⁶⁶⁷Kastamonu'ya 17 km. mesafede merkeze bağlı bir köydür.

⁶⁶⁸6 Mart 1947 tarihinde, Kastamonu ili Araç ilçesinin Mergüze bucağına bağlı Arazya, Kavak, Arazya Kel ve Arazya İmam köyleri merkez ilçesinin Kuzyaka bucağına bağlanmıştır. <http://kayaum.politics.ankara.edu.tr/1947.pdf> (23.06.2010 tarihli erişim.)

⁶⁶⁹Köyün bu günkü adı Çaycevher'dir. Taşköprü ilçesi sınırlarında Taşköprü'ye 22 km., Kastamonu'ya 28 km. mesafededir.

⁶⁷⁰Aynı ad altında çeşitli köy yerleşimleri bulunduğundan Acıkavak isminin birkaç defa zikredilmesi şartı olmalıdır.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Veli Sempozyumu

Bu arşiv kaydına göre yukarıdaki çiftlikler Benli Sultan Külliyesi'ne padişah tarafından vakfolunmuştur. Vakfedenin Yavuz Sultan Selim veya Kanuni Sultan Süleyman olduğuna dair bir kayıt ve açıklık yoktur. Belgede Akçakavak çiftliğinin ve bu çiftliğin müstemilatından çayırın malik ve mutasarrıfı Benli Sultan olduğu ve bu çiftliğin Benli Sultan tarafından külliye vakfolunduğu açıkça anlaşılmaktadır.⁶⁷² Kastamonu Müze Müdürlüğü'nden emekli Ahmet Gökoğlu, 1975 yılında rapor şeklinde hazırlayarak Vakıflar Genel Müdürlüğüne sunduğu dilekçede yukarıdaki vakıfları yapan padişahların II. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim veya Kanuni Sultan Süleyman olabileceğini belirtmektedir. Yine o, Osmanlılar tarihinde Beyazıt-ı Veli diye şöhret alan II. Beyazıt'ın mutasavvıflara ve zahitlere çok düşkün olduğunu, bu meyanda birçok tekke ve dergâhlar yaptırdığını, bunlara vakıflar yaparak zâviyeler açtığını delil göstererek, "...vakıflar yapan padişahın II. Beyazıt olması çok muhtemeldir."⁶⁷³ demektedir. Sonuç itibarıyla Benli Sultan Külliyesi'ne hatırı sayılır bir gelir getirecek mal varlığı vakfedildiği anlaşılmaktadır.

Bunlardan başka Benli Sultan Hazretleri'nin mülkiyet ve tasarrufu şahsına ait bulunan çiftliklerinin de vakıf tesisleri arasında bulunduğu rivayet edilmektedir. Mesela Hamal Köyü, Kaşçılar İmam Beşe Köyü, Benli Sultan ve Karabek Musa Efendi Köyü çiftliklerinin, Benli Sultan tarafından vakfolunduğu arşiv vesikalarından anlaşılmaktadır.⁶⁷⁴ İhsan Ozanoğlu bu bilgilerle ilgili olarak şimdilik hukuki değeri olan bir kayda rastlanmadığını belirtmekle birlikte bu arazilerin, Benli Sultan'dan veraset yoluyla çocukları ve torunlarına intikal ettiği ve halen bu çiftliklerin Benli Sultan torunlarınca mühim bir kısmının satılarak muhtelif kimselerin tasarrufuna geçtiğine şahit olduğunu beyan etmektedir. "*Fakat Benli Sultan'ın sahip olduğu malları tevliyet-i zürrî olmak üzere külliye vakfettiği mütevatiren rivayet olunmaktadır. Bu rivayetlerin bir aslı ve esası olmasa muhtelif kanallarla bize mütevatiren intikal etmezdi.*" demektedir. Şeyh Şâni'nin vakıf mallarına el koyanların istismarından ancak Haremeyn vakıfları gibi mazbuta sınıfından olanları kurtarmış fakat Benli Sultan'ın şahsen sahip olup külliye vakfettiği çiftlikleri kurtarmağa muvaffak olmadan bu 'sahada mücadele halinde geçen ömrünü tamamladığı kanaatinde olduğunu ifade etmektedir. Şâni Efendi'den sonra da bu davanın takibi ve sonuçlanmasına hiç de imkân görülmemiştir.⁶⁷⁵

⁶⁷¹Kaydın kenarında şöyle denilmektedir: "İş bu mezburun yerleri Padişahımız Eazzallahu ansarihüm hazretlerinin zâviyeyi mezbureye vakf edüp hükmi şerif sadaka edüp defteri cedidi hakaniye kayıt olundu deyü defteri atikte mukayyet olmadığı üslubi sabık üzere defteri cedide dahi kayıt olundu."

⁶⁷²Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü 20.12.1955 tarih ve 8465-955 sayılı kayıt sureti.

⁶⁷³Nurettin Şöy, <http://www.benlisultan.com/29-benlisultan-hazretleri-hakkindaki-bilgiler.html>

⁶⁷⁴Bu bilgileri Gökoğlu vermektedir. Bkz. <http://www.benlisultan.com/29-benlisultan-hazretleri-hakkindaki-bilgiler.html>

⁶⁷⁵Ozanoğlu, *Büyük Veli Benli Sultan*, s. 10.

Benli Sultan'ın bu hizmetleri yanı sıra onun insanlığa yaptığı hizmetleri yakın ve uzak çevreden birçok kimse üzerinde bıraktığı derin etki de aramak gerekir. Her ne kadar hakkındaki resmî ve kitabî kayıtlar çok sınırlı olsa da onun menkıbelerinin halk hafızasındaki silinmez etkisi büyüktür. Halk hafızası onu kimi zaman vahşi hayvanları ehlileştirilmesiyle, kimi zaman ziyaretçilerinin gönlünden geçen nice sırlara bir anda vakıf olmasıyla, kimi zaman da kitapsız ders okutan bir müderris olarak kaydetmiştir. Menkıbelerinin genel karakteristiğine baktığımızda bir kısmının peygamber mucizelerine benzediğini, onları çağrıştıran motifler içerdiğini görüyoruz. Bir kısmı ise diğer veliler hakkında anlatılanlarla ortaklık göstermektedir. Menkıbelerde genellikle kendisinin keramet ehli olduğunu inkâra yeltenenlerin durumları ve sonunda acziyet içinde kendisine teslimiyetleri vurgulanmaktadır. Bu arada öteden beri medrese-tekke arasındaki sürtüşmelerin konu edinildiği ve tekkenin üstün getirildiği bazı menkıbelere de rastlıyoruz. Benli Sultan her ne kadar zahîrî ilimlerde de ileri seviyede ise de bu menkıbelerde onun tasavvufî yönü daha ön plana çıkarılmaktadır.

Bir kısım menkıbeleri, tarihi gerçekliği ile örtüşürken bazılarının bundan çok uzak anlatımlar içerdiğini belirtmeliyiz. Menkıbelerindeki öğretici/didaktik yön bugünün insanına da ışık tutacak, ibret alındığında müspet yönde davranış değişikliklerine sebebiyet verebilecek ve değerler katabilecek niteliktedir. Benli Sultan'ın, kendisini ziyarete gelenlerin içlerinden geçenleri bildiği ve bunu irşad maksadıyla değerlendirdiğine dair çok miktarda menkıbenin anlatıldığını görüyoruz. Bunların kendisinin vefatından sonra üretilmiş olma ihtimalinin oldukça düşük olduğu kanaatini taşıyoruz. Zira kendisiyle aynı yıllarda yaşamış olan Taşköprizade (v. 970-71/1563) *eş-Şakâiku'n-nu'maniyye*'de “...Kendisi zâhid, âbid ve verâ sahibi bir kimse idi. Kendisinin zihinleri kontrol/himaye etme yeteneği vardı. Bu konuya dair birçok hikâyeye vardır. Ancak sözü uzatmaktan/abartmaktan çekindiğimiz için bunları anlatmadık.”⁶⁷⁶ diyerek onun bu yönüne dikkat çekmiştir. Buradan hareketle Benli Sultan hakkında anlatılan menkıbelerin, kendisi hayattayken de halk arasında dilden dile dolaştığı sonucuna ulaşabiliriz. Belki de bugün anlatılanlardan daha fazlası o devirlerde anlatılıyordu ve bunların ancak bir kısmı bize ulaştı. Zira Taşköprizade'nin sözü uzatmaktan çekinerek anlatmadığı hikâyeye ve menkıbelerin varlığı bizi bu ifadeyi kullanmaya sevk etmektedir. Bununla birlikte zamanın karıştırıcı etkisi altında başka veliler hakkında anlatılanların onun hakkında da anlatılabileceği gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir.

Sonuç

Benli Sultan, Kastamonu ve çevresinin manevî hayatını şekillendiren önemli bir şahsiyettir. Yaşadığı dönemin ve öncesinin “eren/veli” tiplemesinin bütün özelliklerini taşımaktadır. “Viran” bölgeleri mesken tutup

⁶⁷⁶Taşköprizade, *eş-Şakâiku'n-Nu'maniyye*, s. 258.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

ihya eden, yeniden hayat veren Anadolu erleri gibi o da bir dağ başını vatan tutmuş, cazibe ve yaşam merkezi yapmıştır.

Döneminin şartları göz önüne alındığında Benli Sultan'ın yaptıkları ve başardıkları hiç de küçümsenecek şeyler değildir. Belki de daha önceden sıradan, küçücük bir köy iken burayı bir sığınak, konaklama yeri, ileri karakol, temizlik mekânı, en önemlisi manevî bir tedavi merkezi haline dönüştürebilmesi ondaki bilgiyi, donanımı, eğitimin kalitesini ve manevî kapasiteyi ortaya koymaktadır. Ne yazık ki aldığı eğitim ve hocaları hakkında bilgi sahibi değiliz. Ancak hem maddî hem de manevî ilimlerde işinin ehli insanlarca eğitildiğini, ortaya koyduğu eserlerden anlamak güç değildir. Dergâhını kurduğu köyün yukarısındaki ormanların içinden köye ve külliye su getirmesi ve hamam, imarethane, kütüphane, medrese gibi bölge için hiç de sıradan olmayan hizmet mekânlarını bölgeye kazandırması, onun maddî alandaki eğitiminin göstergeleri olarak değerlendirilebilir.

Diğer yandan manevî yönden aç olanların doyurulduğu, karma karmaşık zihinlerin durulduğu, boş gönüllerin doldurulduğu etkin tasavvuf eğitimi, onun kıymetini asıl ortaya koyan yönü olarak düşünülebilir. Taşköprüzade'nin de dediği gibi o, gönüllere hükmeden bir "gönül sultanı" idi. Bu yönünü menkıbelerinden kolayca anlayabilmekteyiz. Menkıbelerindeki anlatımlara göre o, muhatabını hayret içinde bırakan ve pes ettiren birkaç hamlenin ardından, kıvamı gelen hamuru yoğurur gibi onu gönlünü yoğurur, en güzel şekilde de usulünce pişirirdi.

Başta yöre halkı olmak üzere, adını duyup ziyaretine gelen herkes, ilminden ve ziyaretçiye verdiği değerden adeta ona âşık olmuştur. Tarihi hayatı ve kişiliği pek az bilinmesine rağmen, hakkında anlatılanlar, onun insanlar üzerinde ne denli etki bıraktığını ve bu etkinin de nesilden nesile aktarıldığını göstermektedir. Toplum üzerinde bıraktığı bu kalıcı etki, onu araştırmayı, insanlara duyurmayı zorunlu kılmıştır. Yüzyılların azaltmadığı etkiye rağmen yazık ki tarihi kayıtlar onun varlığını belgelese de hayatı hakkında detay vermemektedir. Halk hafızası da tarihi hayatından çok menkıbevî hayatını günümüze taşımıştır. Böylece, Benli Sultan'ın yolundan giden ve insana hizmeti ibadet sayan nice hizmet âşıkları ile Benli Sultan'a gönül verip, bu sevgiyi ve yaşanan olayları hafızasında kutsal bir emanet gibi taşıyıp aktaran yöre halkı, onun hatırasını canlı tutmaya devam etmektedirler.

Kaynaklar

Abdulkadiroğlu, Abdulkerim, Halvetîlik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi, Ankara 1991.

....., Kültürümüzden Esintiler, Ankara 1997.

....., Güncel Yazılar (3), Ankara 2002.

....., Kastamonu'da Bayramîlik ve Şemsizâde Ailesi, Ankara 2005.

Ataî, Nevizâde, Hadaiku'l-Hakaik fi Tekmiletî's-Şakâyık, İstanbul 1268h.

BOA. HAT. No: 79/1609, 2 Şaban 1253h./1 Kasım 1837m.

Çifci, Fazıl, Kastamonu Camileri-Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler, Ankara 1995.

Demircioğlu, M. Ziya, "Benli Muhittin", Doğrusöz Gazetesi, 24 Haziran 1944, sayı: 762.

....., "Ömerü'l-Fuâdî Efendi", Doğrusöz Gazetesi, 15 Nisan 1957, sayı: 3187.

....., "Şeyh Muhittin Efendi (Benli Sultan)", Doğrusöz Gazetesi, 21 Mayıs 1957, sayı: 3215.

....., Kastamonu Evliyalari, Kastamonu 1962.

Gökoğlu, Ahmet, Paflagonya, Kastamonu 1952.

Kalafat, Yaşar, Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivine Göre Horasan Eri Olarak Bilinen Anadolu Yatırları-I, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9512.pdf>, 23.06.2010 tarihli erişim.

Karagöz, Adil, Benli Sultan Hazretleri, Ankara 2006.

Karagöz, Adil-Karagöz, Nail, Gönüller Sultanı Benli Sultan, Adana 2011.

Karagöz, Nail, Benli Sultan Hazretleri, (Basılmamış Saha Araştırması) Kastamonu 1990.

Karasalihoglu, Murat, "Benli Sultan'ın Kıyıcığında Bir Doğa Mucizesi", Magazine-İstanbul Bilim Sanat ve Magazin Derneği Dergisi, sayı 14, Temmuz 2009.

Kastamonu 1973 İl Yıllığı, Ankara 1973.

Kastamonu Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Vakıflar ve Vakıf Abideleri, Ankara 2003.

Kaşanî, es-Semerkindî, Kemaleddin Abdürrezzak Tevilat-ı Kaşaniyye "Kur'an-ı Kerim'in Öz Tefsiri", (Ter. Ali Rıza Doksanyedi, Eski Türkçeden Çev. Muhammed Vehbi Güloğlu, Sad. Hüseyin İşbilir), yy., ty.

Kuzyaka Nahiyesi, Benli Sultan Divanı Köyleri Temettuat Defteri, BOA. ML.VRD.TMT.d... No: 4170. 1266h./1850m.

Mecdî, Mehmed Efendi, *Hadâiku's-Şakâik*, Tab'hâne-i Âmire, İstanbul 1269h..

MehmedBehcet, Kastamonu Eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi), (Haz. Musa S. Cihangir), Kastamonu 1998.

MehmedSüreyya, Sicill-i Osmanî, (Haz. Nuri Akbayar, Eski Yazıdan Akt. Seyit Ali Karaman), I-VI, İstanbul 1996.

MehmedZühtüEfendi,Tehassür, (Haz. Muzaffer Ertaş, Kemal Topçu), Kastamonu 1996.

Ozanoğlu,İhsan, Kastamonu Kütüğü, İstanbul 1952.

....., Büyük Veli Benli Sultan, Kastamonu 1959.

....., Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar Şeyh Muharrem, Kastamonu 1959.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

....., Kastamonu Halkıyat ve Harsiyatı Kitaplıklar ve Yazmalar, Kastamonu 1967.

Pakalın, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I-III, İstanbul 1983.

Şöy, Nurettin, <http://www.benlisultan.com/29-benlisultan-hazretleri-%20hakkındaki-%20bilgiler.html> (23.01.2010 tarihli erişim.)

Taşköprizade, Ahmet Efendi b. Mustafa, eş-Şakâiku'n-Nu'maniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmaniyye, Beyrut 1390/1975,

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, I-II, Ankara 1998.

Yakuboğlu, Cevdet, Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi, (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu) XIII - XV. Yüzyıllar, Ankara 2009.

Yazar, L. Nihal, Halvetîliğın Şa'bâniye Kolu Menâkıb-ı Şaban-ı Velî ve Türbenâme, Ankara 1985.

Yılmaz, Turhan, Kastamonu'daki Manevi Mékanlar ve Gönül Dostlarından Bazıları, Kastamonu, ty.

205-124-966, Mehmed Muhyiddin Efendi (Benli Sultan)'ye ait şahsiyet kaydı.

Zengin, Ahmet Yaşar, Kastamonu Evliyaları, İstanbul 2005.

<http://www.www.magfiyetocagi.l.makeforum.org/2008/12/27/kastamonu-evliyalari-ve-turbeleri/page1/>, (23.06.2010 tarihli erişim.)

<http://kayaum.politics.ankara.edu.tr/1947.pdf>, (23.06.2010 tarihli erişim.)